

Veelgestelde vragen - thema 5

Monitoren van ontwikkeling

H21 Hoofdstuk 21 Het monitoren van kwaliteit. Kijk eens door de ogen van de inspectie

Hoe houdt de Inspectie van het Onderwijs toezicht op passend onderwijs voor (hoog)begaafde leerlingen, als (hoog)begaafdheid niet expliciet in de wet- en regelgeving wordt genoemd?

De Inspectie van het Onderwijs beoordeelt of scholen voldoen aan de wettelijke eisen voor goed onderwijs, waarbij alle leerlingen centraal staan. Hoewel (hoog)begaafdheid niet expliciet in de wet wordt genoemd, kijkt de inspectie of het onderwijsaanbod passend is voor iedere leerling. Dit betekent dat scholen gedifferentieerd en inclusief onderwijs moeten bieden, zodat talenten en ontwikkelbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen tot hun recht komen. Inspecteurs toetsen beleid, opbrengsten, kwaliteitszorg en praktijk, en stimuleren scholen eigen beleid en keuzes te verantwoorden. Zo waarborgt de inspectie dat alle leerlingen, ook (hoog)begaafden, ontwikkelingskansen en passend onderwijs krijgen.

Welke concrete stappen kunnen scholen ondernemen om hun onderwijs zo in te richten dat ze voldoen aan de wettelijke eisen én recht doen aan de behoeften van (hoog)begaafde kinderen?

Scholen kunnen starten met het *herkennen van (hoog)begaafde leerlingen* en het in kaart brengen van hun ontwikkelingsbehoeften. Op basis hiervan kan een breed, flexibel aanbod worden ontwikkeld, met verrijkmateriaal, uitdagende opdrachten en mogelijkheden voor verdieping of versnelling. *Samenwerking en professionalisering van het team* zijn essentieel, evenals het vastleggen van beleid over (hoog)begaafdheid in het schoolplan. Regelmatige reflectie, dialoog en monitoring zorgen ervoor dat het onderwijsaanbod aansluit bij de leerlingen en bijgestuurd kan worden waar nodig. Zo voldoet de school aan wet- en regelgeving en biedt zij een stimulerende leeromgeving voor (hoog)begaafde kinderen.

Wat zijn voor de inspectie de belangrijkste uitgangspunten als het gaat om onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen?

De inspectie kijkt of het onderwijs is afgestemd op de ontwikkeling van de (hoog)begaafde leerlingen en of zij een ononderbroken ontwikkelingsproces kunnen doorlopen. Dus ook als de ontwikkeling sneller of anders verloopt. Ook kijkt de inspectie of er aandacht is voor individuele begeleiding die is afgestemd op de leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben. Dit geldt in zowel po als vo.

Welke punten kun je binnen je school zelf al toetsen om te kijken of je voldoet aan de standaarden met betrekking tot het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen?

Er zijn vier vragen die je jezelf kunt stellen om in beeld te brengen hoe je ervoor staat, namelijk:

1. Krijgen de leerlingen goed les?
2. Zijn de leerlingen veilig?
3. Leren de leerlingen genoeg?
4. Stuurt de schoolleiding op de kwaliteit van het onderwijs?

Deze vier vragen bieden ruimte om accenten te leggen passend bij de leerlingpopulatie, dus ook als het gaat om (hoog)begaafde leerlingen.

H22 Hoofdstuk 22 Zicht op het leerproces door het werken met rubrics

Hoe kun je rubrics gebruiken om de kwaliteit van je onderwijs te bevorderen?

Een rubric biedt structuur en duidelijkheid bij het beoordelen van leerlingen, vooral bij differentiatie in niveau, tempo, eindproducten of leerdoelen. Door verschillende kwaliteits- en beheersingsniveaus helder te omschrijven, krijgen zowel leraar als leerling inzicht in de verwachtingen. Dit maakt objectieve beoordeling en eerlijke waardering van verschillen mogelijk. Rubrics geven overzicht van belangrijke criteria, waardoor leraren gerichte feedback kunnen geven en leerlingen weten waarop ze zich kunnen verbeteren. Daarnaast stimuleren ze gesprekken over leren, verwachtingen en kwaliteit. Ook maken ze het leerproces transparanter, ondersteunen ze maatwerk en bevorderen ze zo de ontwikkeling van iedere leerling.

Op welke manier draagt het werken met rubrics bij aan de ontwikkeling van zelfregulerende vaardigheden en motivatie bij leerlingen?

Wanneer leerlingen werken met een rubric, krijgen ze vooraf helder inzicht in de doelen en criteria van een taak of opdracht. Dit stimuleert hen om actief na te denken over hun leerproces: waar staan ze, wat moeten ze verbeteren en hoe kunnen ze het resultaat optimaliseren. Rubrics ondersteunen zelfregulerende vaardigheden zoals plannen, monitoren en reflecteren, en bieden mogelijkheden voor zelfevaluatie en peerfeedback. Door duidelijkheid te bieden over verwachtingen neemt autonomie en verantwoordelijkheid toe, wat de motivatie versterkt. Leerlingen voelen zich meer betrokken bij hun leerproces, ontwikkelen een groei mindset en behalen duurzaam leerrendement doordat ze grip krijgen op de stappen naar succes.

Waar moet een goede rubric aan voldoen?

Een goede rubric sluit aan bij de beginsituatie en educatieve behoeften van de leerlingen. De rubric bevat duidelijke concrete stappen in het leerproces. Bij een formatieve rubric is er een mix van criteria voor inhoud en voor vaardigheden, zodat het leergedrag onderdeel is van het proces. Bij een summatieve rubric is de betrouwbaarheid van de beoordeling belangrijk, ook als dat door verschillende beoordelaars gebeurt.

Hoe zorg je dat leraren de rubrics op dezelfde manier beoordelen?

Het is belangrijk te starten met heldere, eenduidige criteria passend bij de leerdoelen. Daarnaast is afstemming tussen de beoordelaars van belang: hoe worden de criteria en het werk van de leerling geïnterpreteerd? Scoren de collega's op dezelfde manier? Op het moment dat er onduidelijkheid ontstaat, dient de rubric te worden herzien.

H23 Hoofdstuk 23 Werken met portfolio's

Hoe kunnen portfolio's bijdragen aan de motivatie van (hoog)begaafde leerlingen in het voortgezet onderwijs?

Portfolio's stimuleren de motivatie van (hoog)begaafde leerlingen door hen actief te betrekken bij hun eigen leerproces. Leerlingen formuleren zelf doelen, volgen hun interesses en leggen persoonlijke successen vast, waardoor zij meer regie en eigenaarschap ervaren. Dit vergroot betrokkenheid, omdat inspanningen direct zichtbaar en waardevol worden. Groei, leerstrategieën en vooruitgang worden duidelijk, wat trots en motivatie versterkt om nieuwe uitdagingen aan te gaan. Daarnaast fungeert het portfolio als een blijvend document dat kan dienen als bewijs van kwaliteiten bij vervolgstudie of toekomstige carrière, waardoor leerlingen het nut en de betekenis van hun werk ervaren.

Op welke manier bieden portfolio's meerwaarde boven traditionele toetsmethoden voor (hoog)begaafde leerlingen?

Portfolio's onderscheiden zich van traditionele toetsen doordat ze niet alleen eindresultaten laten zien, maar vooral het *leerproces en de persoonlijke ontwikkeling* van leerlingen zichtbaar maken. Door ruimte voor reflectie, logboeken, projectversies en evaluatie van obstakels ontstaat een genuanceerd beeld van inzet, doorzettingsvermogen en creativiteit. Dit helpt (hoog)begaafde leerlingen realistisch naar hun prestaties te kijken en stimuleert groei. Bovendien kunnen extracurriculaire activiteiten en unieke talenten worden opgenomen, wat met conventionele toetsen vaak niet mogelijk is. Portfolio's bieden zo een *brede, eerlijke en motiverende beoordeling*, die leerlingen uitdaagt, ondersteunt en betrokken houdt bij hun eigen leerproces.

Hoe zorg je dat portfolio's niet vrijblijvend zijn?

Door in je organisatie tijd, coördinatie en hulp te bieden, faciliteer je de leraren en de leerlingen in het werken met een portfolio. Een vaste structuur in het portfolio en in het werken met een portfolio dragen bij aan overzicht en borging. Daarbij horen regelmatige gesprekken in het team – om beoordelingen op elkaar af te stemmen – en met de leerlingen, om te zorgen dat het niet verwatert. Ook het officieel vastleggen van de resultaten is van belang om waardering en motivatie te bevorderen.

Hoe kun je voorkomen dat portfolio's subjectief en verschillend beoordeeld worden?

Bij het werken met portfolio's is het belangrijk dat ze uniform en rechtvaardig worden beoordeeld. Samenwerking tussen leraren, gedeelde evaluatiesessies en duidelijke en heldere rubrics helpen om de objectiviteit en transparantie te bevorderen. Dit kan eventueel ook door een tweede beoordelaar of een commissie in te zetten. Ten slotte is het belangrijk de procedure van de beoordeling vast te leggen en te delen met leerlingen en ouders.

H24 Hoofdstuk 24 In gesprek met de leerling: een praktische handleiding

Hoe kun je als leraar betekenisvolle gesprekken voeren met leerlingen die kenmerken van (hoog)begaafdheid vertonen, zeker als deze leerlingen hun gedachten en gevoelens niet altijd gemakkelijk uiten?

Om betekenisvolle gesprekken te voeren met (hoog)begaafde leerlingen is een *open, onderzoekende houding* van de leraar essentieel. Geef leerlingen de tijd om na te denken en stel open vragen die tot reflectie uitnodigen, zonder oordeel. Sluit aan bij hun interesses en taalgebruik en let op *non-verbale signalen*. Voer gesprekken in een rustige, veilige omgeving, zodat leerlingen zich vrij voelen om te delen. Regelmatig korte gesprekken helpen vertrouwen op te bouwen en bevorderen wederzijds begrip. Zo kunnen leraren beter aansluiten bij gedachten, gevoelens en behoeften van (hoog)begaafde leerlingen, waardoor hun betrokkenheid en ontwikkeling wordt gestimuleerd.

Op welke manieren kan een cultuursensitieve houding bijdragen aan het vergroten van vertrouwen en veiligheid in gesprekken met (hoog)begaafde leerlingen?

Een cultuursensitieve houding betekent dat leraren openstaan voor en zich bewust zijn van de culturele achtergronden, thuistalen en waarden van leerlingen. Hierdoor voelen leerlingen zich *gezien, erkend en gerespecteerd* in hun unieke identiteit. Door rekening te houden met culturele verschillen in communicatie en expressie kunnen misverstanden worden voorkomen en kan het gesprek worden aangepast aan de behoeften van de leerling. Dit vergroot het *gevoel van veiligheid en vertrouwen*, waardoor leerlingen zich eerder openstellen. Zo bevordert een cultuursensitieve houding een inclusief klimaat waarin alle leerlingen, inclusief (hoog)begaafden, zich optimaal kunnen ontwikkelen en betrokken blijven.

Bij het 'in gesprek gaan met de leerling' speelt taal een belangrijke rol. Van welke valkuilen zouden leraren zich bewust moeten zijn?

Het feit dat een leerling een grote woordenschat heeft of gemakkelijk kletst, betekent niet dat het altijd gemakkelijk is om te praten over kwetsbare onderwerpen.

Jongere leerlingen uiten dit vaker via gedrag, spel of lichamelijke klachten.

Bij pubers is sociale acceptatie belangrijk. Ze kunnen hun kwaliteiten en eigenheid achter humor of stoerdoenerij verschuilen. Leerlingen uit een anderstalige achtergrond of uit een minder stimulerende omgeving kunnen een kleinere en minder genuanceerde woordenschat hebben. Ook zijn sommige begrippen of uitdrukkingen niet vanzelfsprekend.

Wat is belangrijk tijdens het gesprek met een leerling?

Wees nieuwsgierig en stel veel (open) vragen, waardoor je de leerling uitnodigt om verder te denken. Wees daarbij alert op sturende vragen en eigen aannames: ga samen op onderzoek uit. Humor en stiltes kunnen helpen: door lucht in het gesprek te brengen en door de leerling even tijd te geven om de gedachten te ordenen. Kijk goed naar non-verbale signalen, zeker bij die leerlingen die verbaal heel sterk zijn of een sociaal wenselijk antwoord geven. Check ten slotte of je de leerling goed hebt begrepen en of jullie de inzichten delen.

H25 Hoofdstuk 25 Dynamisch assessment

Wat is het verschil tussen statisch en dynamisch testen en waarom is dit onderscheid belangrijk voor het identificeren van (hoog)begaafdheid?

Statisch testen, zoals met IQ-tests, meet prestaties op één moment zonder hulp en geeft vooral inzicht in eerder verworven kennis. Dynamisch testen biedt daarentegen tijdens het testproces gerichte ondersteuning, waardoor het *leerpotentieel* centraal staat in plaats van het huidige prestatieniveau. Dit onderscheid is belangrijk voor het identificeren van (hoog)begaafde leerlingen, omdat dynamisch testen verborgen talent en ontwikkelbaarheid beter zichtbaar maakt. Het is vooral nuttig bij leerlingen die door testangst, culturele verschillen of zwakke executieve functies niet optimaal presteren bij traditionele tests. Zo ontstaat een beter beeld van capaciteiten en ontwikkelmogelijkheden.

Hoe kan het concept van de zone van naaste ontwikkeling in de onderwijspraktijk worden gebruikt om leerpotentieel en instructiebehoefte van (hoog)begaafde leerlingen beter in kaart te brengen?

De zone van naaste ontwikkeling van Vygotsky richt zich op wat een leerling kan bereiken *met passende ondersteuning*. In de onderwijspraktijk bieden leraren, pedagogen en psychologen gerichte, tijdelijke hulp (scaffolding), die stapsgewijs wordt teruggetrokken naarmate de leerling zelfstandiger wordt. Door *dynamisch testen* en het observeren van leerprogressie tijdens begeleiding kunnen professionals zowel het *leerpotentieel* als de *instructiebehoefte* van (hoog)begaafde leerlingen effectief in kaart brengen. Dit stelt scholen in staat om uitdagend, passend onderwijs aan te bieden, de zone van naaste ontwikkeling te benutten voor differentiatie, en de ontwikkeling en motivatie van (hoog)begaafde leerlingen optimaal te stimuleren.

Wat is het voordeel van dynamisch testen als het gaat om transfer naar educatieve behoeften?

Doordat je bij dynamisch testen actief hulp en feedback biedt, zie je hoe een leerling leert, denkt en problemen aanpakt. Het maakt zichtbaar welke voorwaarden nodig zijn voor groei en welke groei er mogelijk is. Deze informatie is gemakkelijker in een onderwijssetting te vertalen naar bijvoorbeeld instructiebehoefte en mate van ondersteuning. De observatie bij de test geeft daarnaast inzicht in de mogelijkheden van de leerling.

Kun je dynamisch testen toepassen in de onderwijspraktijk?

Scholen kunnen werken vanuit het uitgangspunt dat potentieel ontwikkelbaar is en dat inzicht in het leerproces van belang is. Dynamisch toetsen is op kleine schaal ook in de onderwijspraktijk mogelijk, mits er goed wordt nagedacht over het specifieke leerdomein, de testopgaven, de instructies en hints. Op die manier krijg je meer inzicht in het leerproces en de ondersteuningsbehoefte van de individuele leerling en kun je de voortgang systematisch monitoren.